

УДК 351.37.047.16

Карпеко Надія Миколаївна

здобувач навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного захисту України

ПРАВОВІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглянуто проблеми розвитку дистанційного навчання в системі освіти України та його нормативно-правове підґрунтя. Визначено роль держави у провадженні електронних форм навчання та його вплив на стан якості освіти в Україні. Окреслено проблемні питання та напрямки дальших досліджень.

Ключові слова: державне управління, дистанційне навчання, якість освіти.

Карпеко Н.Н. Правовые основы государственного управления развития дистанционной учебы в сфере среднего образования

Аннотация. В статье рассмотрены проблемы развития дистанционной учебы в системе образования Украины и его нормативно-правовая основа. Определена роль государства в осуществлении электронных форм учебы и его влияние на состояние качества образования в Украине. Очерчены проблемные вопросы и направления дальнейших исследований.

Ключевые слова: государственное управление, дистанционное обучение, качество образования.

Karpeko N.M. Legal foundations of public administration development of the distance learning in secondary education

Annotation. In the article the problem of distance learning in the education system of Ukraine and its regulatory and legal aspect. The role of the state in conducting e-learning and its impact on the quality of education in Ukraine. The identified issues and areas for further research.

Key words: public administration, distance learning, the quality of education.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасному світі існує потреба в постійному й швидкому оновленні знань, формуванні мотивації в самостійному оволодінні ними. Тому перспективна система освіти мусить надавати людині можливість не лише здобувати додаткову освіту, але й можливість неперервної освіти. Одним із важливих напрямків розвитку такої системи освіти є дистанційне навчання (ДН).

Становлення дистанційного навчання як нової та ефективної технології у сфері середньої освіти перебуває в Україні на стадії інтенсивного, але складного розвитку. Підтвердженням цього є наявність багатьох різних

підходів і програм дистанційного навчання, різноманітність форм і методів дистанційного навчання, різночитання базових понять. Уперше дистанційну форму навчання було тестовано більше 10 років тому. Незважаючи на те, що вона вимагає доопрацювань, модернізації, популярність її в Україні постійно зростає. Проблеми, що виникають у процесі її практичного застосування, оперативно усуваються. У системі реалізовано багато сучасних методик, технології престижних європейських закладів освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До сьогодні в системі освіти склалися певні теоретичні передумови для вивчення проблем державного управління в системі дистанційного навчання, до яких варто віднести такі уявлення:

– про стратегію розвитку освіти в умовах світових глобалізаційних і інтеграційних процесів (зарубіжні вчені Ж. Аллаг, С. Браславські, Х. Бруннер, Л. Бек, Х. Вессурі, Д. Денієл, Б. Колдуелл, Р. Маклін, А. Мокус В. Ордоньєс, У.П. Трієр, Б. Едварді та ін.);

– про принципи державної освітньої політики в Україні. У написанні нашої статті використано праці таких сучасних українських дослідників, як Н. Ушенко [10], Е.Лімачко [7] та інші. Проблематику дистанційного навчання вивчали А. Анісімов [1], Н. Кравченко [5], В. Степанов [9], В. Левчук [6] та інші.

Виділення не вирішених частин загальної проблеми Названі автори розглядають здебільшого питання впровадження дистанційної освіти (ДО) у вищих навчальних закладах, визначення принципів, за якими вона здійснюється, і засобів, які при цьому використовуються. Однак учені не розкривають проблем розвитку дистанційного навчання у сфері загальної середньої освіти.

Формулювання цілей статті. Тому мета статті – проаналізувати правові основи державного управління розвитку дистанційного навчання у сфері середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Інформатизація освіти та впровадження дистанційного навчання в Україні – один із найважливіших механізмів, що охоплює основні напрямки модернізації освітньої системи. Сучасні інформаційні технології відкривають нові перспективи для підвищення ефективності освітнього процесу. Змінюється сама парадигма освіти. Значна роль відводиться методам активного пізнання, самоосвіті, дистанційним освітнім програмам.

Дистанційна освіта – це форма навчання, що рівноцінна очній, заочній і екстернату, реалізовувана переважно за допомогою комп'ютерних технологій дистанційного навчання [12].

Низка постанов Уряду Української держави було ухвалено та спрямовано на розвиток і вдосконалення дистанційного навчання. Це Закон України «Про Національну програму інформатизації»; Постанова Верховної Ради України від 06.07.2000 р. №1851-III «Про затвердження завдань Національної програми інформатизації на 2000-2002 р.» [16]; Указ Президента України від 31.07.2000 №928/2000 «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні»; Наказ Міністерства освіти і науки України «Про створення Українського центру дистанційної освіти» від 07.07.2000 р. №293; Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні, затверджена Міністром освіти і науки України 20 грудня 2000 року; Наказ Міністерства освіти і науки України від 21.02.2004 №40 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання»; Наказ Міністерства освіти і науки України від 26.04.2004 №335 «Про створення Координаційної ради з розвитку системи дистанційного навчання при Міністерстві освіти і науки» [9].

Постановою Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2003 р. №1494 затверджено «Програму розвитку системи дистанційного навчання на 2004 – 2006 роки» [15], де було зазначено, що найбільш ефективному розв'язанню

проблем у сфері задоволення освітніх проблем громадян, забезпечення послуг до освітньої та професійної підготовки сприяє дистанційне навчання, що здійснюється на основі сучасних педагогічних, інформаційних і телекомунікаційних технологій. Також Наказом МОНу № 466 від 25.04.2013 затверджено Положення про дистанційне навчання (зі змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства освіти і науки №660 від 01.06.2013 № 761 від 14.07.2015) [17].

Як особливості дистанційного навчання прийнято виокремлювати такі його риси [16, с. 79]:

– гнучкість: передбачається, що учні навчаються в режимі віддаленого доступу, переважно не відвідують регулярних занять, а вчать самостійно в зручному для себе місці і за зручним графіком, маючи при собі комплект спеціальних засобів навчання й узгоджену можливість контакту з викладачем;

– адаптивність: учні навчаються за індивідуальним планом, складеним з урахуванням рівня їхньої базової підготовки та потреб;

– модульність: програми ДН складаються з окремих курсів (модулів), кожен з яких створює цілісне уявлення про певну предметну сферу, що дозволяє задовольняти індивідуальні або групові потреби в освіті. Модульний принцип забезпечує учневі дальшу можливість неперервного професійного зростання відповідно до поточного рівня його професійної підготовки й індивідуальних потреб;

– паралельність: навчання може проводитися за умов поєднання з основною професійною діяльністю і навіть навчанням;

– економічна ефективність: середня оцінка світових освітніх систем засвідчує, що ДО є на 50% дешевшою від традиційних форм навчання. Відносно низька собівартість навчання забезпечується за рахунок орієнтованості технології ДО на більшу кількість тих, які навчаються, використання більш концентрованого представлення й уніфікації змісту,

а також за рахунок ефективнішого використання наявних навчальних площ і технічних засобів, наприклад, у вихідні дні [З. с. 117];

– адресність: мотивом вибору певного набору курсів є реальна потреба в конкретних знаннях, уміннях, навичках, що будуть застосовані на практиці обов'язково й невідкладно;

– роль викладача: на нього, окрім читання курсу за своєю дисципліною, покладаються обов'язки з організації навчального процесу, координації пізнавальної діяльності учнів, коригування курсу, що викладається, консультування при складанні індивідуального навчального плану, керівництва навчальними проектами та ін.;

– спеціалізований контроль якості освіти: як форми контролю в ДО використовуються дистанційні або очні організовані іспити, співбесіди, практичні, курсові і проектні роботи, комп'ютерні тестові системи. Спеціалізований контроль виявляє відповідність якості ДО державним освітнім стандартам, що має принципове значення для успіху всієї системи ДО;

– використання спеціальних технологій і засобів навчання: навчальна технологія будується на фундаменті певного змісту й має відповідати вимогам його представлення. Зміст пропонованого до освоєння блоку знань акумулюється в спеціальних курсах, призначених для ДО і заснованих на наявних у країні освітніх стандартах, а також у банках даних і знань, бібліотеках відеосюжетів тощо. Учні забезпечуються навчально-інформаційними матеріалами, що мають відповідати вимогам самодостатності;

– опора на сучасні засоби передання освітньої інформації: центральною ланкою ДО є засоби телекомунікації та їх транспортна основа. Вони використовуються для забезпечення освітніх процесів необхідними навчально-інформаційними й методичними матеріалами, доступом до електронних бібліотек і баз даних, зворотним зв'язком між викладачем і

студентом, обміном управлінською інформацією всередині ДО, а також виходом у міжнародні інформаційні мережі.

Основу освітнього процесу ДО складає цілеспрямована й контрольована інтенсивна самостійна робота учнів, які можуть навчатися в зручному для себе місці, за індивідуальним розкладом, маючи при собі комплект спеціальних засобів навчання й узгоджену можливість контакту з викладачем (телефон, факс, електронна і звичайна пошти, безпосередній очний контакт).

Дистанційна шкільна освіта пов'язана з багатьма труднощами:

1. Батькам слід повністю контролювати дитину, перевіряти рівень її знань. Крім того, немає гарантії, що учень самостійно вирішує завдання, а не користується підказками пошукових систем.
2. Дитина не має можливості розвиватися, спілкуватися зі своїми однолітками.
3. Вартість дистанційного навчання досить висока, що є істотним мінусом для малозабезпечених сімей.

Водночас, як свідчать проведені дослідження, безумовно, ті, хто вибрав дистанційне навчання для своєї дитини, зможуть оцінити й переваги цієї форми:

1. Не треба витратити засоби на купівлю шкільної форми, іншого приладдя.
2. Дитина завжди перебуває під контролем батьків, немає потреби її супроводжувати до школи.
3. Заощадження часу: замість непотрібних предметів батьки можуть використовувати час із більшою користю для дитини. Наприклад, уроки музики замінити заняттями в музичній школі.
4. Не треба наймати репетиторів, адже дитина проходить індивідуальне навчання.

5. Свобода, мобільність: дитина може вчитися в будь-якому місці, де є підключення до мережі Інтернет.

6. Учень стає самостійним, він навчається обробляти інформацію без сторонньої допомоги.

Щоб навчатися дистанційно, дитині потрібен комп'ютер, підключення до Інтернету, програми для швидкого спілкування, сайт, що управляє навчанням, електронна пошта.

Висновки з даного дослідження Сьогодні концепцію дистанційної освіти в Україні розроблено недостатньо. Лише деякі центри дистанційного навчання (головним чином при університетах) працюють із середньою школою, розробляють дистанційні курси для поглибленого вивчення предметів за шкільною програмою. Таким чином, якщо використовувати сучасні технології дистанційного навчання в системі загальноосвітньої середньої школи, уміло поєднуючи його з особливостями традиційної освіти, то можна значно посилити мотивацію учнів до навчання, набуття знання. Така комбінована програма навчання значно підвищує рівень та якість освіти, а також навчально-пізнавальну активність і самостійність.

Перспективи подальших розвідок Таким чином, аналіз ринку освітніх послуг України засвідчує, що серед споживачів зростає попит на нетрадиційні підходи до отримання освіти. Найбільшої популярності набуває дистанційна форма навчання, оскільки вона значно розширює доступ до освіти незалежно від місця проживання; не потребує відмови від заробітків на час навчання; створює можливість одержувати освіту на робочому місці, у домашніх умовах або в навчальному центрі без відриву від роботи; надає можливість людям з додатковими потребами отримати повноцінну освіту. В Україні вона завойовує чільне місце поряд зі стаціонарною формою навчання, створює конкуренцію заочній. Уже багато університетів пропонують її своїм потенційним студентам, але починати треба з середньої школи, яка навчить учнів самостійно

користуватися інформаційними системами і вийти на новий рівень підготовки до майбутнього самостійного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Анисимов А. М. Работа в системе дистанционного обучения MOODLE: учеб. пособие / Анисимов А. М. – 2-е изд. испр. и дополн. – Харьков, ХНАГХ, 2009. – С.15-26.
2. Биков В. Ю. Технология разработки дистанционного курса: навчальний посібник / Биков В.Ю., Кухаренко В. М., Сиротинко Н. Г., Рибалко О. В. ; за ред. В. Ю. Бикова та В.М. Кухаренка. – К.: Міленіум, 2008. – 324 с.
3. Варзар Т. Дистанційна освіта в сучасній освітній діяльності / Варзар Т. // Українознавство. – 2005. – № 1. – С. 116–119.
4. Дистанційне навчання: Тренінг з організації дистанц. навчання на платформі WebСТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.users.kharkiv.com>.
5. Кравченко Н. А. Система дистанционного обучения как один из факторов повышения уровня конкурентоспособности государства / Н. А Кравченко // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Экономика». – 2007. – Том 20 (59). – № 1 – С. 90–95.
6. Левчук В. Г. Работа Центра электронного обучения Харьковского национального университета им. В.Н. Каразина в контексте Положения о дистанционном обучении МОНУ / В.Г.Левчук // Проблемы сучасної освіти : [збірник науково-методичних праць]. – Випуск 5 [у 2-х ч.]. – ХНУ ім. В.Н. Каразіна. – 2014 – С.34-41.
7. Лімачко Е. Е. Человеческий капитал в современной экономике – некоторые теоретические аспекты /Е. Е. Лімачко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://econom.nsc.ru/ieie/smu/conference/articles/>.
8. Прушківська Е. В. Людський капітал: проблеми та перспективи / Е.В. Прушківська, А.В. Переверзева // Вісник Запорізького національного університету: зб. наук. ст. Економічні науки. – Запоріжжя, 2009. – №1(4) – С. 155-160.
9. Степанов В. К. Про дистанційне навчання / В.К. Степанов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iatp.kharkov.ua/cat/sites/stepanov/>.
10. Ушенко Н. В. Напрями відтворення людського капіталу та їх вплив на економічний розвиток країни / Ушенко Н. В. // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 9 (88). – С. 151–157.
11. Моисеев Е. Дистанционное образование в школе / Моисеев Е. // Директор школы. – 2010. – № 2.
12. Сисоєва С. О. Методологічні проблеми дистанційного навчання / Сисоєва С. О. // Вісн. Акад. дистанц. освіти. – 2004. – № 2. – С. 21-28.
13. Шабанов А. Г. Формы, методы и средства в дистанционном обучении / Шабанов А.Г. // Инновации в образовании. – 2005. – № 2. – С. 102–116.
14. Шукевич Б. Шляхи поповнення терміносистеми з дистанційного навчання// Українська термінологія і сучасність: зб. наук. праць. – Вип. VI / відп. ред. Л.О. Симоненко. – Київ.: КНЕУ, 2015. – С. 437-440.
15. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Програми розвитку системи дистанційного навчання на 2004-2006 рр.» від 23 вересня 2003р., № 1494.
16. Дистанційне навчання: теорія і практика / [Гриценко В.І., Кудрявцева С.П., Колос В.В., Веренич О.В.]. – Київ: Наукова думка, 2004. – 375 с.

17. Ушакова Н. М. Про нормативно-правове забезпечення дистанційного навчання у вищому навчальному закладі / Ушакова Н.М., Воронова А.Б., Калиновська Л.Є. // Нові технології навчання. – 2004. – №35. – С. 274-275.

Statement of the problem. In the contemporary world exists a need for constant and rapid update of knowledge, formation of needs independent capture of them. So perspective education system should provide a person an opportunity not only to obtain additional education, but also the possibility of continuing education. One of the important directions of development of the system of education is distance learning (DL).

Urgency. Informatization of education and implementation of distance learning in Ukraine – one of the most important mechanisms that captures the main directions of modernization of the educational system. Modern information technologies open new perspectives to improve the efficiency of the educational process. Changing the very paradigm of education. The role given to active methods of cognition, self-education, distance education programs.

The purpose of the article – to analyze the legal foundations of public administration development of the distance learning in secondary education.

Our task was to study the problem of distance learning in the education system of Ukraine and its regulatory and legal aspect.

Summary. Distance education – a form of education equivalent to full-time, part-time and external students, salable mainly through computer technology distance learning.

Thus, if we use modern technology in distance education secondary school system, skillfully combining it with the features of traditional education, we can significantly increase the motivation of students to learning, acquisition of knowledge. This combined training program significantly increases the level and quality of education as well as educational and cognitive activity and independence.

Conclusions and outcomes. The most popular becomes distance learning because it significantly expands access to education regardless of their place of residence; does not require the rejection of earnings in the study; creates the opportunity to receive education in the workplace, at home or at the training center on the job; provides people with additional needs receive a full education. In Ukraine it is gaining prominence alongside stationary learning, competes correspondence. For many universities offer it to potential students, but should start with middle school that teaches students to use their own IT systems and reach a new level of preparation for future independent life.